

PRIPREME NARODA ZA ODBRANU

Iskustva iz prošlog rata i predviđanja fizionomije i karaktera budućeg, a posebno opštenarodnog odbrambenog rata, kakav bi u slučaju eventualne agresije vodila naša zemlja, ukazuju na prvorazredni značaj subjektivnih, u prvom redu moralnih činilaca. Povezano s tim, uloga svesnih socijalističkih snaga u organizovanju i pružanju otpora eventualnom agresoru ističe u prvi plan potrebu organizovanog i sistematskog rada na vojno-političkom vaspitanju i obuci naroda za borbu i zaštitu. U pripremanju civilnog sektora ovo bi, izgleda, bio jedan od veoma važnih, ako ne i najvažnijih zadataka.

Ovaj zadatak proističe u prvom redu iz samog karaktera eventualnog rata koji bi svakako bio totalan. U njemu ne bi bilo stanovnika, bez obzira na fizičke i mentalne kvalitete, profesiju i sl. koji na neki način ne bi učestvovao u ratnim zbivanjima. Ovde nije reč samo o običnom učestvovanju, nego o aktivnom odnosu i najpotpunijoj mobilizaciji svih ljudskih, materijalnih i moralnih faktora celog društva, i to kako onih koji bi bili od neposrednog interesa za vođenje borbe, tako i onih koji bi imali širi društveni karakter, a time i posredan uticaj na ratna dejstva, pa samim tim i na ishod rata.

Treba istaći da bi u nuklearnom i totalnom, a posebno u opštenarodnom odbrambenom ratu, nestajanjem granice između fronta i pozadine, neizbežno došlo i do promena u klasičnoj šemi svrstavanja pojedinih faktora odbrambenog potencijala i njihove kategorizacije u odnosu na neposredni ili posredni interes sa stanovništa vođenja rata, promena u tretiranju uže ili šire infrastrukture i sl. U takvim uslovima dolazilo bi do najčvršće povezanosti i uzajamnosti oružanih snaga i svih drugih komponenata odbrane, one bi se stapale u jedinstveni napor i spremnost čitave društvene zajednice da pruži otpor agresoru.

Uzmimo, na primer, koliko bi bombardovanje velikih gradova imalo veoma teških posledica i na oružane snage i njihova borbena dejstva. U tom slučaju, pored masovnog razaranja, stradali bi i rezervni kontingenti ljudstva koji su potrebni za popunu armije. Velike žrtve i gubici među stanovništvom mogli bi se nepovoljno odraziti i na moral i psihološku stabilnost boračkog i starešinskog sastava. Angažovanje svih snaga i sredstava na otklanjanju teških posledica razaranja umanjilo bi i mogućnost naroda u pogledu pružanja podrške i pomoći armiji. Može se reći da se suština totalnosti eventualnog rata prvenstveno i odnosi baš na faktore izvan oružanih snaga, kako zbog toga što su veoma izloženi ratnim dejstvima, tako i zbog potrebe najpotpunijeg angažovanja i maksimalno mogućnog naprežanja svih izvora i snaga društva u pružanju otpora agresoru.

U prvi plan se ističu zahtevi u pogledu mobilizacije i popune ratne armije, i to veoma krupnim kontingentima žive sile. Primena nuklear-

nog i usavršenog konvencionalnog oružja i ostale savremene tehnike samo prividno, i to u relativnom, a ne i u apsolutnom odnosu, unekoliko bi smanjila potrebe u živoj sili za popunu oružanih snaga. Međutim, što je više tehnike, treba više i ljudstva, naročito u pomoćnim službama armije i u pozadini uopšte. Ali, još je važnija činjenica da bi, usled veće razorne moći savremenog oružja, neuporedivo porasli i gubici u živoj sili, što bi zahtevalo široku mobilizaciju za popunu nastalih gubitaka. U našim uslovima, tj. u opštenarodnom odbrambenom ratu, verovatno bi se u tom pogledu postavljali još i veći zahtevi za uključivanjem u aktivnu borbu što većeg broja stanovništva. Pored ostalog, to i daje opštenarodni karakter ratu, kakav bi u slučaju agresije vodila naša zemlja.

To bi bio samo jedan, ali i najvažniji zahtev u pogledu mobilizacije žive sile. Ratna situacija bi nalagala da se borbena dejstva regularne armije i neposredno podrže. Izgradnja i popravka oštećenih objekata na komunikacijama i njihovo održavanje, uređivanjem borbenih položaja, rušenje objekata i zaprečavanje komunikacija koje bi mogao da koristi eventualni agresor, zatim popravka borbene tehnike, prihvat i zbrinjavanje ranjenika, kao i niz drugih zadataka, predstavljali bi svakodnevne zahteve armije.

Ratna proizvodnja za potrebe armije — snabdevanje borbenim sredstvima, pogonskim gorivom, artiklima ishrane, sanitetskim materijalom i svim ostalim sredstvima, kao i transportne i razne druge usluge — predstavljala bi posebnu kategoriju zahteva koji bi neposredno uticali na borbena dejstva armije. I, kao što je naša pozadina u toku NOR-a, pod parolom »Svi na front, sve za front«, pružala vojsci nesebičnu pomoć i podršku, i to u vanredno teškim uslovima, takve, i još veće obaveze postavljale bi se pred celo društvo u eventualnom ratu.

Aktivnu ulogu čoveka, drugim rečima, celog društva, a posebno u opštenarodnom odbrambenom ratu, ne bismo mogli posmatrati samo sa stanovišta mobilizacije ljudstva i sredstava za popunu i podršku armije. Ovi zahtevi bi, svakako, bili najobimniji i prioritetni, ali ne i jedini. Obezbeđivanje elementarnih potreba za život naroda, i to u prvom redu putem proizvodnje (poljoprivredne, industrijske i zanatske), a povezano s tim i svih drugih delatnosti i raznih usluga, zatim smeštaj i zbrinjavanje postradalog stanovništva, zdravstveno zbrinjavanje povređenih, asanacija zemljišta, krčenje ruševina i uopšte otklanjanje posledica ratnih dejstava i sl. — zahtevalo bi izvanredne napore svakog pojedinca i čitave zajednice.

Briga za čoveka, koja je oduvek bila jedno od rukovodećih načela naše Partije i izvor njene snage, imala bi i u eventualnom ratu prvorazredno mesto. Pored toga što bi bila motivisana socijalno-humanitarnim obzirima, nju bi diktirali i neposredni interesi odbrane, tj. popuna i stalno pothranjivanje živom silom, čija bi se snaga u prvom redu zasnivala na moralno-političkom jedinstvu i psihološkoj stabilnosti naroda.

Pri razmatranju uloge čoveka i njegovih moralnih i psihičkih vrednosti u eventualnom ratu, treba ozbiljno računati i sa pretpostavkom da bi upotrebu savremenih borbenih sredstava pratila intenzivna neprijateljska propaganda, sračunata na dezinformacije, širenje panike i defetizma, a time i volje i spremnosti naroda za pružanje otpora.

U tom pogledu mogu veoma korisno da posluže i iskustva iz prošlog rata. Ogroman efekat postigla je nemačka propaganda u moralno-psihološkom i političkom rastrojavanju bivše Jugoslavije. Pored špijunaže i diverzantskih akcija, najvažniji zadatak »pete kolone« bio je pre i u toku agresije da, veličajući snagu Trećeg rajha, sroza moral i ubije volju naroda za otporom. Nebriga vladajućih krugova da blagovremeno preduzmu organizacione i tehničke mere, kako bi obezbedili funkcionisanje radio-difuzije, dovelo je do toga da je ona već prvog časa otkazala, što je još više olakšalo »petoj koloni« i profašističkim elementima u širenju dezinformacija i defetizma. Već sam prestanak rada beogradske radio-stanice kao centralne državne ustanove veoma je nepovoljno uticao na moral stanovništva, pa je i to predstavljalo ozbiljan znak rasula.

Poznato je da je naša Partija veoma značajnu ulogu pridavala informisanju naroda i uopšte agitaciono-propagandnoj aktivnosti. Sa veoma oskudnim sredstvima i pod izvanredno teškim uslovima ilegalnosti, a kasnije okupacije, ona je i po cenu žrtava uspela da njene političke i akcione parole prodru među najšire slojeve naroda. U tome je, u stvari, i ležala snaga revolucije, jer je Partija uspevala da politički neopredeljene, krivo orijentisane ili kolebljive mase naroda — istina negde sporije, a negde brže — povede u borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika. Ovu aktivnost, bolje reći, moralne vrednosti, Partija nije zanemarila ni u posleratnom periodu izgradnje, u savlađivanju raznih privrednih i drugih teškoća, pa i danas borba za jedinstvo naroda i socijalističku svest predstavlja jedan od glavnih zadataka u celokupnoj aktivnosti SKJ i drugih političkih i društvenih organizacija.

Kao i u svim drugim delatnostima, bilo da su materijalne prirode ili spadaju u sferu društvene nadgradnje, tako se i u pogledu jačanja i učvršćivanja moralno-političkih i psiholoških faktora, posmatrano sa stanovišta odbrane, postavljaju zahtevi stalne i neprekidne aktivnosti svesnih socijalističkih snaga. Zbog toga se ne bi ni smelo dozvoliti da se ovi faktori koji su izuzetno značajni za našu odbranu, zapostavljaju i zanemaruju. Takođe se ne bi moglo prihvatiti mišljenje da su ovo dovoljno postojane i čvrste kategorije čija snaga izvire već iz samog socijalističkog društvenog uređenja i pravednosti odbrambenog rata, kakav bi, u slučaju agresije, vodila naša zemlja.

Neosporno je da i jedno i drugo predstavljaju veoma solidne temelje naše odbrane, ali je isto tako neophodno da se na njima sistematski i brižljivo izgrađuje borbeni moral, patriotska svest i spremnost celog naroda da pruži otpor eventualnom agresoru. Kada se govori o postojanosti ovih faktora, stvarno nema razloga da se, s obzirom na dostignuti nivo socijalističke i uopšte političke i patriotske svesti, postavlja pitanje volje i odlučnosti naroda da brani izvojevane i ostvarene tekovine. Reč i nije o tome, nego o moralno-psihološkim aspektima koji bi mogli da budu podložni uticajima ratnih dejstava. Tako, na primer, primena savremenih napadnih oružja, namenjenih za masovno uništavanje, njihovi ogromni primarni i sekundarni efekti, a u vezi s tim i neizbežne žrtve koje bi nastajale, zatim iznenadnost borbenih dejstava po vremenu i prostoru, a naročito iznenadenje u pogledu oružja — mogli bi da kod nedovoljno pripremljenog naroda izazovu uznemirenost, nespokojstvo i psihološku nestabilnost. Lenjin je ovo snažno izrazio

rečima: »Svaki novi oblik borbe, praćen novim opasnostima i novim žrtvama, neizbežno dezorganizira organizacije koje nisu pripremljene za ovaj novi oblik borbe«.

Neobaveštenost o karakteru opštenarodnog odbrambenog rata, o njegovoj osnovi, načinu vođenja borbenih dejstava i sl. mogla bi da ima nepovoljnih posledica. Ako bi agresor privremeno zaposeo deo državne teritorije, to bi u slučaju neobaveštenosti moglo da dovede i do pojave kolebljivosti, a time i defetističkih raspoloženja.

Ako imamo u vidu ove činjenice, proizlazi da će moralno psihološki faktor imati izuzetnu važnost, jer bi u eventualnom ratu bila veoma naglašena psihološka komponenta borbe. Posledice »psihološkog rata«, pred ostalim efektima razornog, toplotnog, radioaktivnog i drugih dejstava, često se neopravdano zanemaruju. Njih jedino ozbiljno tretiraju naučni i medicinski krugovi, ali to samo kao specifične, psihoneurološke traume i povrede. Međutim, to bi trebalo da bude zadatak i političkih snaga i društvenih organizacija, koje bi na objektivan način, sistematskim radom na upoznavanju naroda sa karakterom rata, mogućnostima odbrane i zaštite u našim uslovima i sl., u stvari preventivno delovale u smislu učvršćivanja psihe i morala. Takvom vojno-političkom predpripremom najuspešnije bi se izbegla razna iznenađenja koja mogu da budu glavni uzročnik straha i panike, psiholoških kriza i slomova. Istorija je dosta puta potvrdila da su i čitavi frontovi padali i armije doživljavale poraze zbog toga što je u kritičkim momentima pojedincima na odgovornim položajima, u vodu ili četi, ponestalo borbenog duha i hrabrosti, pa su umesto toga ovladali strah i panika.

Blagovremeno upoznavanje naroda sa osnovama naše ratne doktrine, što se može postići jedino dugotrajnim i sistematskim radom, predstavljalo bi ujedno i solidnu garanciju ne samo protiv raznih iznenađenja, nego i protiv propagande, obaveštajne i diverzantske aktivnosti eventualnog agresora, protiv njegovih pokušaja i nastojanja da utiče na malodušne i kolebljive elemente, da organizuje »petu kolonu«, da uspostavlja okupacioni sistem vlasti, što bi bilo sračunato da u moralnom, a time i u vojno-političkom pogledu, kompromituje našu odbranu.

Dalje, organizovani rad na ovom planu, koji bi predstavljao savstveni deo naših redovnih političko-društvenih i prosvetno-vaspitnih aktivnosti, doprineo bi da i problemi odbrane postanu briga svakog pojedinca i cele zajednice. Drugim rečima, ovim bi se postiglo da se odbrana zemlje nalazi u rukama naroda, što opštenarodni odbrambeni karakter rata i zahteva. Isticanje pune vrednosti ovoga momenta veoma je snažno i jasno izrazio drug Tito: »Nije riječ samo o jačanju Armije već i o potrebi da se usavršavaju svi elementi naše odbrane. Armija je glavni oružani deo narodne odbrane, njena okosnica. Eventualni rat bi zahtijevao maksimalna naprezanja ne samo oružanih snaga već i svih drugih faktora — cijelog naroda. Naš novi Ustav je jasno odredio zadatke i obaveze svih društvenih činilaca u pogledu jačanja snaga narodne odbrane, počevši od svakog pojedinog građanina, radne organizacije, komune i republike, pa do federacije«. ¹

¹ Tito: intervju *Narodnoj armiji* povodom dvadesetogodišnjice lista (*Narodna armija* br. 1366 od 8. oktobra 1965.).

Naša ratna doktrina opravdano mnogo računa i polaže na tradicije, snalažljivost, inicijativu, spremnost i odgovornost u samostalnom odlučivanju. Pošto će se eventualni rat karakterisati brzim i čestim promjenama situacije, nastali problemi često će se rešavati snalažljivošću i punim angažovanjem nižih organa, pojedinaca i celog naroda. Ova okolnost takođe upućuje na potrebu blagovremenog obučavanja i osposobljavanja svih organa i društvenih faktora, kao i naroda u celini.

Što se ova aktivnost, u poređenju sa nekim zemljama, nije do sada više afirmisala i razvila u našem svakodnevnom društvenom životu, izgleda da je, pored ostalog, razlog i u namernom uzdržavanju koje se ponekad motivije spoljnopolitičkim obzirima. Naime, izgleda da se tu radi o protivrečnosti, — koja je to samo prividno — između borbe za mir i politike aktivne koegzistencije, za koju se naša zemlja uporno zalaže, i potrebe jačanja svih faktora naše odbrane. U stvari, ovo ne bi ni trebalo da predstavlja bilo kakvu zapreku, jer se u suštini i ne radi o protivrečnostima. Naprotiv, jačanje svih elemenata naše odbrane, a u prvom redu obučavanje i vaspitanje naroda, i u vezi s tim pružanje jasne perspektive u pogledu mogućnosti uspešnog vođenja opštenarodnog odbrambenog rata, ujedno predstavlja i ozbiljnu opomenu reakcionarnim snagama koje još ugrožavaju svetski mir, kao i potencijalnom agresoru, koju bi oni morali da respektuju. U savremenom svetu veoma su mnogobrojni, a za potencijalne agresivne snage to moraju biti i poučni, primeri koji potvrđuju da je nerentabilno i nesvrshodno uplitati se u ratne avanture, kada na suprotnoj strani postoje jedinstvo naroda i njegova nepokolebljiva rešenost da se suprotstavi agresiji. U takvim slučajevima agresor ne može da vidi perspektive za svoju pobedu, i pored nadmoćnosti koju bi imao u oružju i tehnici.

Sve ovo potvrđuje postavku da borba za mir i jednovremeno jačanje svih elemenata naše odbrane predstavlja ujedno i jačanje snaga koje se zalažu za mirno rešavanje međudržavnih problema. Drugim rečima, to bi značilo da ne samo što se ne bi trebalo uzdržavati u pokretanju i podsticanju aktivnosti ove vrste, nego bi je, naprotiv, kao sastavni deo borbe za mir, trebalo razvijati, i to na najširoj društvenoj osnovi. Ona, svakako ne bi smela da dobija kampanjski karakter ni da se tretira odvojeno, već da se uklapa u ceo sistem naše političko-vaspitne aktivnosti.

Šire razvijanje informativne, političke i vaspitne aktivnosti ne bi trebalo da bude sputavano neopravdanim i necelishodnim insistiranjem na zahtevima bezbednosti i tajnosti. Za takve slučajeve pre bi se moglo reći da toliko nisu posredi stvarni obziri tajnosti i bezbednosti naše odbrane, nego da se više radi o neshvatanju stvari. Naime, ako se naša odbrana u prvom redu zasniva na aktivnom učestvovanju čitavog društva u pružanju otpora eventualnom agresoru, nameće se, kao što je već rečeno, zadatak da se narod pripremi, obuči i osposobi za takvu borbu. Ovim se ne dovode u pitanje bezbednost i tajnost priprema, jer za njihovo otkrivanje stvarno ne postoje nikakve potrebe. Svima je poznato da određene vrste tajni, bilo da su političke, privredne ili vojne prirode, moraju biti podvrgnute posebnom režimu čuvanja, uz pojačanu moralnu i zakonsku odgovornost svakog lica koje je sa njima upoznato.

Ne bi bilo opravdano, već bismo, naprotiv, mogli da doživimo i teže posledice, ako pripreme čiji je cilj da se ceo narod osposobi i obuču za borbu i zaštitu, obavijamo velom tajnosti.

Sa osnovnim postavkama doktrine opštenarodnog odbrambenog rata trebalo bi da bude poznato čitavo stanovništvo, da je shvati i usvoji kao jedino realnu i mogućnu alternativu uspešnog suprotstavljanja eventualnom agresoru. U stvari, na tim saznanjima treba da počiva snaga naše odbrane. Pogotovo bi tada imalo mesta i potrebe da se stanovništvo upozna i sa ostalim aspektima savremenog rata i naše odbrane, a posebno sa mogućnostima, rešenjima, postupcima i merama koje se odnose na zaštitu. Na ovaj način bi se, osim sticanja opšte predstave o karakteru eventualnog rata i učvršćivanja uverenja o mogućnostima odbrane, jednovremeno razvijalo i saznanje o ličnim obavezama i odgovornosti svakog pojedinca u odbrani zemlje. Prema tome, proizlazi da ni obziri tajnosti ne bi trebalo da čine ozbiljnije smetnje i prepreke u sprovođenju političko-vaspitne aktivnosti i obuke naroda za odbranu i zaštitu. Reč je o izboru tematike, organizovanju i metodi sprovođenja ove aktivnosti.

Na osnovu iznetog proizlazi da bi, uglavnom, društveno-političke organizacije trebalo da budu organizatori i nosioci rada u pogledu vojno-političkog vaspitanja i obuke naroda. Pošto je odbrana zemlje jedan od najznačajnijih društvenih zadataka koji predstavljaju integralni deo naših opštih aktivnosti, ona bi, u savremenim uslovima, a posebno u eventualnom opštenarodnom odbrambenom ratu, trebalo da bude neodvojivo povezana sa aktivnošću političkih i društvenih organizacija.

Polazeći od činjenice da je SKJ vodeća idejno-politička snaga u celokupnom našem društvenom životu, proizlazi da bi se njegova aktivnost sastojala u osposobljavanju članova i rukovodećih kadrova za zadatke koji bi im se nametnuli u slučaju rata. Posebno značajna uloga SKJ bila bi da političko-vaspitnim radom svojih članova u organizacijama Socijalističkog saveza radnog naroda, Saveza omladine, Saveza sindikata, Saveza boračkih organizacija, kao i u svim drugim društvenim organizacijama, razvija i učvršćuje uverenje naroda da se i u eventualnom nuklearnom ratu možemo, pored svih teškoća i žrtava, uspešno suprotstaviti svakom agresoru i izvojevati pobedu.

S obzirom na vodeću ulogu SKJ, kao i potrebu političke mobilizacije naroda da bi se iskoristile sve snage i sredstva u pružanju opštenarodnog otpora eventualnom agresoru, angažovanje članova SKJ na planu vojno-političkog vaspitanja i obuke naroda imalo bi vanredno veliki značaj sa stanovišta jačanja naše odbrane u celini. I kao što bi u slučaju rata SKJ jedinstvenošću svojih redova, ogromnim revolucionarnim iskustvom svojih kadrova, borbenošću i spremnošću na najveće samoodricanje i žrtve svojih članova, predstavljao moralnu i političku osnovu u odbrani izvojevanih tekovina revolucije i ostvarenih dostignuća u socijalističkoj izgradnji, on bi isto tako predstavljao i osnovnu snagu u razvijanju vojno-političke aktivnosti u pripremama za odbranu. U središtu aktivnosti svakako bi se nalazili problem i zahtev da se, sa što manje potresa i krize, prebrodi prvi udar i početni period rata i da se celokupno društvo i privredni život zemlje što uspešnije

preorijentišu na ratni kolosek. Ovo je posebno značajno kada se ima u vidu da b, s obzirom na fizionomiju i karakter eventualnog rata, neizbežno dolazilo do raznih poremećaja i teškoća, koje bi se mogle prevazići jedino samopregornim angažovanjem celog društva, razvijanjem najpotpunije inicijative i pojačanom ličnom odgovornošću.

U svim značajnim društvenim i istorijskim zbivanjima kako u revoluciji, tako i posle nje, jedinstvo naroda predstavljalo je osnovni preduslov svih naših pobeda. Ono bi imalo isti takav značaj i u slučaju agresije, pa samim tim i u sprovođenju odbrambenih priprema. Osim idejnog i političkog obeležja koje danas ima moralno-političko jedinstvo, ono bi u odbrani zemlje poprimilo i novu sadržinu koja bi se, u prvom redu, odnosila na usvajanje jedinstvenih gledišta o karakteru rata, ciljevima i mogućnostima odbrane u opštenarodnom odbrambenom ratu, opravdanosti i pravednosti borbe koju bismo vodili, jedinstvenosti u pogledu mobilizacije svih ljudskih snaga i materijalnih sredstava, u jedinstvenoj osudi pojava kolebljivosti, defetizma i sl.

I kao što je jedinstvo naših naroda bilo oduvek prva i najvažnija briga Partije, ono bi se i u slučaju eventualne agresije postavilo kao osnovna zaloga naše uspešne odbrane. Jačanje jedinstva naroda u odbrani zemlje nužno pretpostavlja aktiviranje svih političkih snaga, u prvom redu članova SKJ. Oni bi u tom pogledu imali i posebne obaveze da ličnim zalaganjem pruže pomoć u političkom objašnjavanju raznih akcija i mera koje se sprovede na opštem planu priprema zemlje za odbranu, a naročito u pogledu vojno-političkog vaspitanja i obuke naroda.

Posebno značajnu ulogu imali su članovi i organizacije SKJ u praćenju, pružanju pomoći i podsticanju rada organa i organizacija koji se bave problemima zaštite stanovništva i materijalnih dobara. Insistiranje na ovom zadatku rezultira iz velike ugroženosti stanovništva, težine i složenosti zaštitnih mera, i vanredno značajne uloge žive sile na kojoj se i zasniva snaga naše odbrane. U tom pogledu mora se polaziti od usvojenih pretpostavki i ocena karaktera i fizionomije eventualnog rata u kome bi došlo do najpotpunije integracije fronta i pozadine, jer pozadine u klasičnom smislu ne bi ni bilo. U opštenarodnom odbrambenom ratu došlo bi, i to već u samom početku, do najtešnjeg prožimanja i maksimalno mogućnog naprezanja svih komponenata odbrambenog potencijala, u prvom redu žive sile. Ovo upućuje na zaključak da bi problemi zaštite stanovništva trebalo da zauzimaju jedno od dominantnih mesta u sklopu opštih priprema zemlje za odbranu. Drugim rečima, to znači da bi se na rešavanju ovih problema angažovali svi državni i društveni faktori, sve političke i društvene organizacije i svaki građanin ponaosob.

Opravdana nastojanja da se problemi civilne odbrane, kao jedne od vanredno značajnih oblasti naših aktivnosti, postave na što širu društvenu osnovu i da se tretiraju kao sastavni deo redovnih obaveza svih organa, organizacija i pojedinaca — u prvom redu se odnose na veoma široku i složenu problematiku zaštite stanovništva. U središtu takve vanredno razgranate aktivnosti, osnovna uloga političkih i društvenih organizacija bila bi da podrže i pomognu akcije i mere koje su sračunate na obuku i osposobljavanje naroda u preduzimanju preven-

tivnih mera zaštite, pružanju uzajamne pomoći i samopomoći, kao i na otklanjanje posledica do kojih bi dolazilo usled ratnih dejstava, ili pak, posledica od elementarnih nepogoda i udesa većih razmera.

Polazeći od uloge i zadataka ostalih društveno-političkih organizacija koje imaju u mirnodopskom životu, kao i od njihove vanredno značajne uloge u političkoj mobilizaciji čitavog društva u pružanju otpora eventualnom agresoru, proizlazi da bi one imale veoma važne zadatke i u pogledu vojno-političkog vaspitanja i obuke naroda. U zavisnosti od opšte orijentacije, strukture, programa i zadataka, svaka od tih organizacija bi mogla i trebalo da u sklopu svog redovnog delovanja organizuje i razvija i ovu vrstu aktivnosti.

Tako, na primer, Socijalistički savez radnog naroda, kao najšira političko-društvena organizacija, mogao bi da pokreće i usmerava druge društvene organizacije i organe koji se bave političko-vaspitnom i agitaciono-propagandnom delatnošću. Veoma široki i raznovrsni oblici političko-vaspitnog delovanja koje sprovode organizacije Socijalističkog saveza, kao što su predavanja, priredbe, konferencije i zborovi birača, razni skupovi na kojima se tretiraju aktuelna političko-društvena i druga pitanja — pružaju velike mogućnosti da se u sve ove aktivnosti uklope i vojno-političko vaspitanje i obuka naroda. U zavisnosti od opšteg interesovanja građana za ovo pitanje, a ono bi sigurno moglo da se razvije, došlo bi u obzir da se, kao i za druge vrste aktivnosti, u mesnim organizacijama obrazuju i posebne sekcije za narodnu odbranu. U ovim sekcijama, ili uopšte u organizacijama Socijalističkog saveza, pored angažovanja političkih aktivista, znatan doprinos bi mogle da daju aktivne i rezervne starešine JNA. Orijehtacija na njihovo veće angažovanje bila bi opravdana kako zbog aktuelnosti ovih problema, tako i sa stanovišta racionalnog korišćenja kadrova, čiju bismo društvenu aktivnost u prvom redu mogli usredsrediti na vojno-političko vaspitanje i obuku naroda za odbranu i zaštitu.

U ovako široko postavljenoj aktivnosti, veliki doprinos bi mogli da daju i članovi boračkih organizacija. Pored već dosada pune afirmisanosti delovanja boračkih organizacija na razvijanju patriotizma, borbenih tradicija, moralno-političkog jedinstva, prenošenju iskustava iz NOR-a i sl., one bi se morale više okrenuti izučavanju aktuelnih pitanja savremenog, posebno opštenarodnog odbrambenog rata, a naročito problemima koji se odnose na zaštitu stanovništva. »Posebnu pažnju treba obratiti radu Udruženja rezervnih oficira i podoficira koje ima važnu ulogu u našim odbrambenim naporima uopće. Doprinos rezervnog starešinskog kadra bio je veoma značajan u izvođenju predvojničke obuke sa omladinom, u organiziranju rada civilne zaštite, teritorijalne odbrane itd.«*

Kao masovna društveno-politička organizacija Savez sindikata bi mogao, kroz razne već uhodane oblike svoje političko-vaspitne i kulturne delatnosti, da organizuje i razvija uspešnu aktivnost u obučavanju svoga članstva u pogledu odbrane i zaštite. U tome bi naročito dobro došle orijentacija i jača podrška koju bi Savez sindikata mogao da pruži pojedinim strukovnim organizacijama (zdravstvenim i prosvetnim rad-

* Tito, isto.

nicima i dr.), u pogledu posebnog angažovanja njihovog članstva u vojno-političkom vaspitanju omladine, u osposobljavanju naroda za ukazivanje prve pomoći i sl.

Imajući u vidu masovnost Saveza sindikata, njegovu organizaciono-političku kompaktnost, veliko iskustvo u političkom radu, kao i uopšte njegov položaj u našem društvenom životu, realno je očekivati da bi se i u sindikalnim podružnicama mogao da organizuje i razvija sistematski rad na vojno-političkom vaspitanju i obuci. U sindikalnoj štampi, kao i u programima sindikalnih škola, moglo bi se naći mesta i za najaktuelnije teme iz domena odbrane. Tretiranje ovih pitanja utoliko je značajnije kada se ima u vidu da bi, pored opštih napora koje bi u slučaju agresije i rata trebalo da podnosi cela društvena zajednica, radnička klasa imala još i posebne zadatke u prevazilaženju raznih teškoća i poremećaja do kojih bi dolazilo u svim oblastima privrede, i to baš kada bi ljudima stalno visila nad glavom opasnost od neprijateljskih dejstava. Pred radne organizacije postavili bi se obimni zadaci; otklanjanje posledica razaranja i požara, preduzimanje individualnih i kolektivnih mera zaštite, zdravstveno zbrinjavanje, kao i uopšte staranje i briga o životnim uslovima (smeštaj, ishrana, odevanje i sl.).

Veliko interesovanje i aktivno učestvovanje Saveza omladine u svim životnim i društvenim manifestacijama, kao i uloga koju bi omladina imala u odbrani, neodložno zahtevaju da se obrati posebna pažnja njenom vojno-političkom vaspitanju i obuci. Ovo ne bi trebalo da bude stvar samo predvojničke obuke, nego bi se na tome morali mnogo više da angažuju aktivni omladine unutar preduzeća, škola i naselja, kao i rukovodstva Saveza omladine.

Preko omladinske štampe, tribina, kroz organizacije Narodne tehnike, Streljačkog saveza, Crvenog krsta i na druge načine moguće je da se, s obzirom na veliko interesovanje koje omladina ispoljava za probleme odbrane, upotpune njena patriotska raspoloženja i praktičnim saznanjima o načinu i postupcima vođenja borbe i zaštite u našim uslovima. U organizovanju i razvijanju ove aktivnosti treba imati u vidu da bi se omladina i u eventualnom ratu našla u prvim borbenim redovima, kao što je to bio slučaj i u našoj revoluciji, kojoj je ona davala snagu i polet.

Veliki broj drugih društvenih organizacija i stručnih udruženja (Crveni krst, Savez lekarskih društava, Savez inženjera i tehničara, Organizacija za društvenu aktivnost žena, Narodna tehnika, Streljački savez i dr.) mogao bi u sklopu svojih redovnih aktivnosti da da znatan doprinos u pogledu vojno-političkog vaspitanja i stručne obuke svoga članstva za izvršavanje zadataka koji bi im se nametnuli u slučaju rata. Već do sada stečena iskustva u tretiranju problema zdravstvenog zbrinjavanja u okviru organizacija Saveza lekarskih društava, ili pak, aktivnosti Crvenog krsta u pružanju prve pomoći i samopomoći, mogla bi veoma korisno da posluže u pokretanju slične aktivnosti i u drugim društvenim organizacijama. Uz pravilnu orijentaciju članstvo ovih organizacija takođe bi se moglo angažovati i na proučavanju pojedinih stručnih problema (na primer: savremeni urbanizam i zahtevi odbrane, razni problemi iz oblasti ratnog sistema privređivanja, zaštita materijalnih dobara i drugih vrednosti i sl.), kao i na pružanju stručne pomoći u obuci naroda.

U okviru ovako široko postavljene aktivnosti u vojno-političkom vaspitanju i obuci naroda, čiji bi nosioci trebalo da budu političke i društvene organizacije, svakako da bi posebno mesto imali štampa, radio-televizija, film, izdavačka i publicistička delatnost uopšte. U stvari, bez njihovog punog angažovanja na ovim pitanjima ne bi se mogla uspešno razviti ova vrsta aktivnosti.

Poznato je kako važnu ulogu imaju sredstva informisanja u savremenom društvu i koliko je njihov doprinos vanredno velik u opštem vaspitanju, a posebno u razvijanju socijalističke svesti građana. I u toku NOR-a partijska štampa, proglasi i bilteni umnogome su doprineli mobilizaciji naroda za borbu protiv okupatora i domaćih izdajnika. Radio-stanica »Slobodna Jugoslavija« odigrala je takođe vanredno značajnu ulogu u širenju istine o ciljevima naše revolucije, o snagama koje u njoj učestvuju i koje je vode, kao i na raskrinkavanju izdajnika i kolaboracionista, i to kako u odnosu na deo naroda do koga ostala sredstva naše agitacije i propagande nisu mogla da dopru, tako i u odnosu na inostranstvo koje je prilično dugo bilo neobavešteno.

Ne bismo se mogli niti smeli zadovoljiti time da se pitanjima odbrane bave samo, ili pretežno, armijska štampa i vojni časopisi. Oni su pre svega okrenuti ka armijskoj problematici i u prvom redu služe za usavršavanje i osposobljavanje aktivnog sastava armije. Pored toga, zbog svog relativno ograničenog dometa i nedovoljne rasprostranjenosti, armijska štampa i vojni časopisi ne bi bili u mogućnosti da posluže kao osnova u informisanju i obuci naroda za borbu i zaštitu. Izgleda da se ovo ne bi moglo postići ni posebnim listovima i časopisima koji, iako bi tretirali vanarmijsku i opštu odbrambenu problematiku, opet ne bi mogli da predstavljaju dovoljno široku osnovu za razvijanje ove vrste aktivnosti.

Radi toga, rešenje bi trebalo tražiti u jačem i organizovanijem angažovanju celokupne štampe, izdavačke i uopšte publicističke delatnosti. Tretiranje odbrambenih pitanja, a posebno onih koja se odnose na osposobljavanje i obuku naroda za borbu i zaštitu, trebalo bi da nalazi mesta u svim dnevnim i periodičnim, centralnim i lokalnim listovima i listovima radnih organizacija, i to nezavisno od toga da li su političko-informativnog, zabavno-revijskog ili drugog žanra. Ovo bi za svaki list, gotovo bez izuzetka i bez obzira na njegov karakter i namenu, trebalo utvrditi kao društvenu obavezu, jer su na pitanjima odbrane izraženi neposredni interesi svakog građanina ponaosob i društvene zajednice u celini. Nema i ne bi trebalo da bude takvog lista ili časopisa, nezavisno od njegove opšte ili stručne orijentacije, sadržine, žanra i sl., na čijim se stranicama ne bi povremeno nalazilo mesta i za vanredno raznovrsnu i veoma aktuelnu problematiku iz domena odbrane. U zavisnosti od sadržine i tematike koju pojedini listovi inače tretiraju, preko njih bi se građani mogli upoznati kako sa opštim aspektima eventualnog budućeg rata, mogućnostima i efektima savremenog oružja, doktrinarnim osnovama naše odbrane, tako i sa čitavim nizom problema, mogućnih rešenja, postupaka i mera koje se odnose na zaštitu ljudstva i dobara i sl. Autori napisa iz ove problematike trebalo bi da budu ne samo aktivne starešine već istaknuti društveni i politički radnici, funkcioneri saveznih, republičkih i ostalih organa i resora, naučnici, stručnjaci, novinari i drugi aktivisti.

Saznanje da, na primer, najobičniji rov, podrum ili, pak, primena raznih priručnih sredstava i improviziranih metoda, mogu da pruže relativno efikasnu zaštitu, umnogome može da doprinese i razvijanju opšteg uverenja u pogledu mogućnosti naše odbrane, a time jednovremeno i eliminisanju fatalističkih i raznih drugih negativnih raspoloženja i uticaja.

Kao što štampa donosi gotovo redovno razna obaveštenja i praktična uputstva, na isti način bi bilo moguće a i neophodno da povremeno izlaze napisi o dekontaminaciji, prvoj pomoći, merama i postupcima lične i kolektivne zaštite i sl. Ovo, na kraju, ne zahtevaju samo interesi odbrane, nego i mnogobrojne i veoma česte mirnodopske povrede i udesi u industriji, rudarstvu i građevinarstvu, saobraćaju, zatim nesreće izazvane elementarnim i drugim nepogodama i sl. Sve to, posmatrano sa stanovišta opštih interesa zajednice i svakoga građanina ponaosob, kao i sa stanovišta društvene funkcije štampe, ukazuje na potrebu da bi se ona morala mnogo više nego do sada baviti i problematikom odbrane, a naročito pitanjima koja se odnose na osposobljavanje građana za borbu i zaštitu. Preko 1.700 raznih listova, časopisa i drugih publikacija sa tiražom od oko 10 miliona primeraka, pruža realne mogućnosti da se građani i na ovaj način osposobljavaju za borbu i pružanje otpora eventualnom agresoru.

Radio i televizijske emisije i programi pružaju takođe velike mogućnosti upoznavanja građana sa najznačajnijim pitanjima naše odbrane. Kao što je poznato, radio i televizija predstavljaju najkomunikativnija sredstva za informisanje. Više od polovine stanovnika naše zemlje sluša radio-programe koje emituje 8 matičnih i blizu 40 lokalnih radio-stanica. Kao što je slučaj i za štampom, tako se radiju i televiziji postavlja zahtev da se više angažuju u praćenju problematike odbrane, i u skladu sa svojom društvenom funkcijom, doprinesu u vaspitanju i obuci naroda za odbranu.

U ovom napisu nisu iscrpene sve mogućnosti (npr. film, radnički i narodni univerziteti itd.) koje pružaju povoljne uslove u osposobljavanju čitavog društva za odbranu od eventualne agresije, a koje se ne bi smele propustiti.

Imajući u vidu da bi moralno-politički i psihološki faktori, u eventualnom ratu, imali vanredno značajnu ulogu, proizlazi da bi u sklopu opštih priprema, vojno-političko vaspitanje i obuka naroda trebalo da zauzmu istaknuto mesto. Za razvoj takve aktivnosti uglavnom postoje svi objektivni preduslovi. Naša zemlja vodila bi pravedan odbrambeni rat, u kome bismo, i pored raznih teškoća, pa i gubitaka, bili u stanju da se odupremo eventualnom agresoru i izvojujemo pobedu. Pri tome posebno treba istaći visoku političku i patriotsku svest, veliko revolucionarno i borbeno iskustvo, kao i spremnost naroda da brani ostvarene socijalističke tekovine, slobodu i nezavisnost.

Za razvoj i učvršćivanje moralno-političkih i psiholoških faktora, kao i za osposobljavanje naroda za borbu i zaštitu, pružaju se izvanredno povoljne mogućnosti. U veoma bujan politički i društveni život bilo bi moguće da se postupno i nenametljivo uklope i aktivnosti vojno-političkog vaspitanja i obuke naroda. Opštenarodni odbrambeni karakter rata imperativno upućuje da se odbrambene pripreme, u prvom

redu osposobljavanje naroda za borbu i zaštitu, postave na što širu društvenu osnovu. Političke i društvene organizacije koje su inače nosioci celokupnog našeg društvenog i privrednog života, trebalo bi da budu i nosioci aktivnosti u obuci osposobljavanja društva za odbranu. Naši zemlja se uporno zalaže za očuvanje mira u svetu, ali mi moramo biti budni i spremni na opasnosti od eventualnog rata. Veliki je broj ratnih žarišta i nerešenih svetskih problema u kojima se posebno ističu ogromne ekonomske razlike između visoko razvijenih zemalja i onih u kojima caruju beda i nemaština. Postojanje vanredno velikih stokova nuklearnog, raketnog i drugih oružja namenjenih za masovno uništavanje, samo po sebi takođe predstavlja veliku opasnost za mir u svetu. I sve dok se ne likvidiraju tolika žarišta i izvori opasnosti od svetskog rata, neizbežno se nameće potreba da se u okviru jačanja svih faktora odbrane obrati posebna pažnja i briga osposobljavanju i obuci naroda, koji predstavlja osnovnu snagu naše odbrane.

General-major

Aleksandar JOVANOVIĆ